

**Сергій Іванович ГОЛОВАЩУК
(30.09.1922 – 24.06.2013)**

24 червня 2013 року на 91-му році життя відійшов у вічність провідний лексикограф, лауреат Державної премії УРСР (1971) та Державної премії СРСР (1983), ветеран Великої Вітчизняної війни Сергій Іванович Головащук.

Народився Сергій Іванович 30 вересня 1922

року в с. Соболівка Житомирської області в селянській родині.

У 1938 році С.І. Головащук закінчив Соболівську неповно-середню школу і вступив до Житомирського індустріального технікуму механічної обробки дерева. Але тяжко захворів батько, і навчання довелося залишити. Лише в 1940 р. хлопцеві вдалося продовжити навчання в Корнинській середній школі, яку він закінчив 1941 року.

У 1943 році Сергій Іванович пішов на фронт. Спочатку обслуговував гарматну та мінометну техніку, а згодом став зв'язківцем. У грудні 1944 року був нагороджений медаллю «За відвагу». Мужній воїн з боями пройшов дорогами Німеччини, Чехословаччини, Австрії. Після демобілізації 1946 року працював учителем у Мохнацькій початковій школі Житомирського району.

У 1947–1952 рр. Сергій Іванович Головащук навчався на філологічному факультеті Київсько-

го державного університету імені Т.Г. Шевченка. Одночасно з навчанням Сергій Іванович працював у Видавництві АН УРСР (пізніше «Наукова думка») – спочатку коректором, потім редактором, а з 1957 року – завідувачем редакції мови та літератури.

У вересні 1958 року постановою Президії АН УРСР С.І. Головащук було переведено до Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні на посаду в. о. старшого наукового співробітника відділу лексикології та лексикографії. Він доопрацьовував та редагував 6-ий том «Українсько-російського словника» (1963). Розробив засади, а від 1960 до 1968 року був спочатку укладачем, а згодом і редактором «Русско-українського словаря» в 3-х томах (1968) (що не раз перевидавався великим накладом). За цей словник С.І. Головащук удостоєний високої урядової нагороди – Державної премії УРСР у галузі науки і техніки (1971)..

Нині виходить друком великий чотиритомний «Російсько-український словник» – продовжувач традицій РУСа 1968 року, у якому значну частину матеріалів уклав Сергій Іванович.

Досвід створення «Русско-українського словаря» в 3-х томах С.І. Головащук узагальнив у монографії «Перекладні словники і принципи їх укладання» (К., 1976), в основу якої лягла кандидатська дисертація «Передача значень слів і фразеологізмів однієї мови засобами іншої мови як основна проблема двомовної лексикографії», успішно захищена Сергієм Івановичем у 1970 році.

Від 1970 до 1980 Сергій Іванович працював над Словником української мови в одинадцяти томах, був членом редколегії та редактором 11-го тому. Вихід у світ СУМа став визначною подією як у вітчизняному, так і у світовому словникарстві. За цю працю С.І. Головащук разом із групою лексикографів був удостоєний звання лауреата Державної премії СРСР (1983).

Великі заслуги С.І. Головащука в справі підвищення рівня грамотності в Україні. З 1987 року Сергій Іванович входив до складу робочої групи, яка розробляла проект змін і доповнень до нового видання «Українського правопису» (К., 1990), заклала підвалини нині чинного правописного кодексу.

С.І. Головащук завжди надавав важливого значення питанням правопису та слововживання, тому важливе місце в його лексикографічній спадщині належить саме правописним словникам та довідникам. 1975 року був укладений «Орфографічний словник української мови», який став основою для створення подальших академічних орфографічних словників. 1979 року вийшли друком «Орфографічний словник (4–10 класи)» та «Словник-довідник з правопису». Згодом побачили світ «Словник-довідник з правопису та слововживання» (1989) та «Складні випадки наголошення: Словник-довідник» (1995).

Творча палітра лексикографа, завдяки невтомним пошукам Сергія Івановича, збагатилася новими жанрами, серед яких особливо слід відзначити реалізацію проблематики правильного літературного слово-

вживання, розробці чого С.І. Головащук присвятив низку словників, до того ж чи не кожен його словник містить правописний додаток, зосереджуючи увагу читача на постійній праці над словом. Надбанням публічності стають «Українське літературне слововживання: словник-довідник» (1995), «Російсько-український словник сталих словосполучень» (2001), «Словник наголосів» (2003), «Словник-довідник з українського літературного слововживання» (2004), «Орфографічний словник складних слів української мови» (2008). І це ще не повний перелік його досягнень Сергія Івановича на лексикографічній ниві.

С.І. Головащук брав участь у створенні фундаментального двотомного «Словника синонімів української мови», що побачив світ у 1999–2000 роках і витримав 3 видання.

Сергій Іванович був причетним і до опрацювання термінологічних словників, зокрема як співавтор «Російсько-українського геологічного словника» (1959), відповідальний редактор «Російсько-українського спортивного словника» (1968).

Сергій Іванович Головащук багато сил присвятив популяризації українського слова. Його статті з'являлися не лише на сторінках наукових журналів, а й на шпальтах загальноукраїнських газет, де він сперечався, вступав у полеміку, обстоював чистоту мови, боровся проти її засмічення.

Працездатність і працелюбність Сергія Івановича Головащука були відомі всім. Навіть вийшовши на пенсію в 1998 році, він продовжував створювати нові й нові словники, не уявляючи собі життя без роботи.

Про попит на словники С.І. Головащука свідчить те, що, незважаючи на досить значні наклади, на полицях магазинів їх годі й шукати. Так, «Орфографічний словник: 4–10 класи» та «Орфографічний словник: 5–11 класи» було перевидаано 9 разів. І щоразу, перевидаючи словник, Сергій Іванович його доповнював, удосконалював.

Скрупульозність, навіть прискіпливість, характеризує всі словники, створені Сергієм Івановичем. Уважність на кожному з етапів, відповідальність за кожне слово, кожен знак роблять їх авторитетним джерелом написання, доречного вживання, тлумачення певного слова.

Своє довге, нелегке життя на тлі історичних подій, свідком і учасником яких йому довелося бути, учений змалював у книзі спогадів із промовистою назвою: «Мої життєві стежки й дороги» (2005).

Світла пам'ять про Сергія Івановича, невтомного Словникаря, непересічної постаті в українській лексикографії завжди надихатиме на створення нових словників.